

"אפשר לפתח כישורי למידה עצמאיים מרחוק, אבל התלמידים מעדיפים שיגידו להם מה לעשות"
ליאור דטל 14

"גם מרחוק אפשר לפתח כישורי למידה עצמאית, אבל זה לא קורה מספיק"

שתי חוקרות מהאוניברסיטה הפתוחה חושפות את הקשיים שעמם התמודדו מורות ומורים עם המעבר ללימודים בזום, ושופכות אור על ההזדמנויות שנוצרו • "התלמידים מעדיפים שהמורים יסבירו להם בדיוק מה לעשות – במקום שישלחו אותם לאסוף חומרים ולהראות תוצרים"

איך קרה שחלפה שנה והתלמידים עדיין תקועים בתוך זום, כמעט ללא גיוון עם אמצעים ומערכות אחרות ללמידה?
"זום היא טכנולוגיה טובה אם משתמשים בה נכון. יש לזום פונקציה שמאפשרת לימודים בקבוצות קטנות בחדרים, שהיא רלוונטית ללמידה, וזהו כלי מצויין ללמידה שיתופית. אפשר לערוך כך דיונים, כשהמורה מסתובב בין החדרים. זה הרבה יותר יעיל מע"כ בודה בקבוצות בכיתה רגילה, כי אין רעש ויש יותר פרטיות לתי-למידים. הבעיה היא שמשמשים בזה בהיקף קטן מאוד."

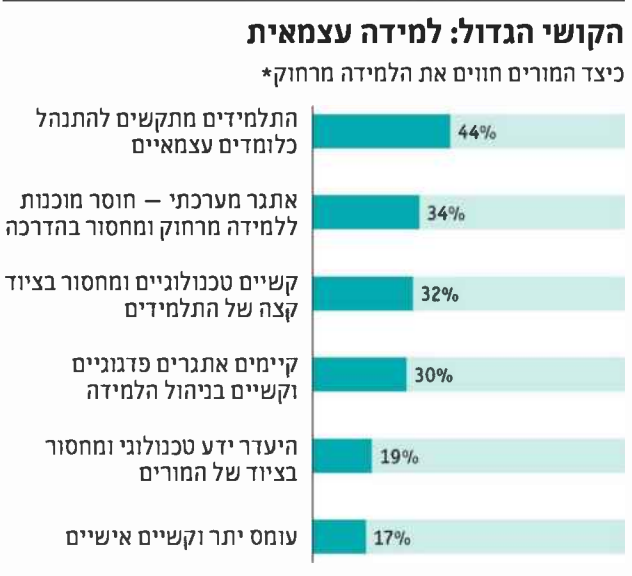
אז השימוש בזום היה לא יעיל?
"נכון, אבל צריך לזכור שכ"עוברים שינוי מהותי, קודם כל לוקחים צעד אחורה ועוברים בא-זור הנוחות. היום אנחנו רואים מרי-רים שמאפשרים לעצמם להתנהל באופן חופשי יותר עם הטכנולוגיה. זה היה מריום חרש, ולכן בהתחלה הם השתמשו בדרכים שהכירו. בסך הכל, משרד החינוך עשה כבוד דרך בשנה האחרונה. הוא התחיל ממקום בעייתי מאוד של שירור שיעורים לתלמידים, והיום כבר מבינים שם שיש חשיבות לעבודה בקבוצות קטנות ולפיתוח כישורים של למי-דה עצמאית."

מהן ההזדמנויות הכי גדולות שעלו במחקר?
"הדבר הכי מעניין עבורי היה לראות את שיתופי הפעולה בין המורות והמורים. בדרך כלל, מרי-רות לא היו משתפות פעולה והיו מפתחות את השיעורים ומעבירות אותם בדרכן. בתקופת הקורונה זה קרה בצורה ספונטנית, בלי שמשרד החינוך הורה לעשות את זה. המרי-רות התארגנו ועזרו זו לזו."

שימוש לא יעיל בזום
המחקר הצביע על בעיה נ"ספת: חלק גדול מהלמידה מרחוק היתה מורכבת משיעורים סינכרוני-ניים שעסקו בהעברת ידע מהמורה לתלמיד – כמו בכיתה, אבל בזום. "המורה עמד מול הזום והרצה", אומרת בלאו. "זאת לא למידה מי-טבית, לא בכיתה ובטח שלא בזום. הדבר המינימלי הוא לערב את התלמידים בשיעור ולגרום להם להגיב בכל מיני אמצעים, וזה לא קרה מספיק."

למידה מרחוק. תומנת בחובה פוטנציאל רב לשיפור מערכת החינוך גם לאחר המשבר צילום: אייל טואג

*לפי מחקר איכותי בקרב 133 מורים שערכו פרופ' אינה בלאו וד"ר תמר שמיר ענבל

לאט להגדיל את הנפה. הלמידה עצמאית יכולה להיות עד 40% מהפעילות המקוונת, אבל לא יותר מרי. היא צריכה להיות מלווה על ידי המורה לאורך כל הדרך. צריך ללמד את התלמי-דים ולתמוך בהם, ולא לזרוק אותם למים.
"חשוב גם ליצור שיח בין התלמידים ולעודד עבודה בק"בוצות, כך שגם הם יתמכו זה זה. זה לא חייב להיות מורכב. מורה יכולה לבקש מהתלמידים להכין סרטון או מצגת קטנה, או אפילו להעלות תמונה שמ"תארת איך הם מרגישים לקראת השיעור. כך התלמיד יעבד את החוויות שלו לפני שהוא מגיע לשיעור ויהיה מוכן יותר."

למה לא?
"התלמידים מעדיפים שיעורים סינכרוניים (למידה פרונטלית מרי-חוק), שבהם המורים מלמדים אותם ומסבירים להם בדיוק מה צריך לע"שות, במקום שישלחו אותם לחפש אלה דברים הרדשים מאמץ גדול יותר מהתלמידים, ויכול להיות שהם מעדיפים את האפשרות הק"לה, אף שברוך כלל מפיקים תוע"לת גדולה יותר כשהמאמץ עולה."
אבל גם המערכת לא התאמצה. יכול להיות שגם למורים היה קל יותר להעביר שיעורים?
"המערכת נתנה למורים ולתי-למידים באותה מידה טכנולוגיה שותומכת בלמידה א-סינכרונית, באמצעות מערכות אחרות חוץ מזום. הטכנולוגיה היתה שם, ויש מורים שכבר צברו ניסיון ועושים את זה. עדיין מדובר באתגר שמו-כן חשוב לטפל בו. פיתוח כישורי למידה עצמאית של התלמידים אמור להיות אחת המטרות העי-קרות של מערכת החינוך, וכולם מבינים שזאת מטרה חשובה."

מהן הבעיות בלמידה עצמאית?
"בכרע מהשיעורים האי-סינ-כרוניים היתה פעילות של למידה עצמאית, אבל בדרך כלל היא היתה ללא ליווי של המורים, ולא ראינו מספיק למידה שיתופית או דיונים בין התלמידים."
מה את מציעה לעשות?
"להתחיל לשלב למידה עצ-מאית בתוך הלמידה מרחוק, במינונים קטנים, כדי להרגיל את התלמידים והמורים, ולאט"

לתמרן כל הזמן", הוסיף שלישי. "אין לי את הציוד הנדרש בבית. אין לי מצלמה במחשב, ואין לי מחשב נייד", השיב מורה אחר.
למרות זאת, לרברי בלאו, יש בלמידה מרחוק הזדמנויות לשפר את מערכת החינוך. "מתוך השא-לונים שקיבלנו מהמורים, איתרנו 590 היגדים שסווגו כאתגרים, אבל היו גם 827 הזדמנויות", היא אומ"רת. "יש בלמידה מרחוק פוטנציאל גדול שיכול לעזור למורים ולתל-מידים גם אחרי תקופת הקורונה".
חלק מהאופטימיות של בלאו נעוץ בכך שחלק מהנושאים שע"מם התמודדו המורים נפתרו באופן חלקי בשנה האחרונה, ובהם אתג-רים טכנולוגיים ופדגוגיים (30% מהמורים דיווחו על קשיים בנייה של הלמידה מרחוק, 19% דיווחו כי חוו מחסור בציוד והתמודדו עם קשיים בלמידה המערכת). האתגר הגדול ביותר מבחינת המורים היה מערכ-תי – 34% מהם אמרו כי לא היו מרי-כנים ללמידה מרחוק וכי לא קיבלו הרכה מתאימה או תמיכה.

לרברי בלאו, הבעיות האלה טופלו חלקית: "בתחילה, המורים נתקלו בהוראות סותרות ובמחסור בהדרכה. הנושאים האלה טופלו, אבל המערכת עדיין לא ערכה מספיק ללמידה מרחוק גם בשגרה. גם בשגרה אנחנו צריכים להשכיל לעשות למידה היברידית שתשלב בין לימודים בכיתה ללמידה מרחוק באופן יעיל וסדיר."

לא תתאמצים מספיק
קושי נוסף שעמו ממשכים להתמודד מורים ותלמידים הוא היעדר כישורי למידה עצמאית בקרב תלמידים. זהו קושי מרכזי שעלה במחקר בקרב 44% מהמרי-רים. "זהו אתגר גדול, מפני שהוא ימשיך ללוות את התלמידים גם לאחר סיום הלימודים, כשהיו בשוק העבודה", אומרת בלאו. "הם יצטרכו לשנות תחומי עיסוק וללמוד טכנולוגיות וכישורים חדשים. המקום שצריך לטפח את הכישורים האלה הוא בית ספר. דווקא הקורונה מאפשרת לפתח את כישורי הלמידה העצמאית, אבל זה לא קרה מספיק."

ליאור דטל
גם אתמול רחו שרי הממשלה את ההחלטה על חידוש הלימודים במערכת החינוך, המושבתים לגמרי מתחילת הסגר השלישי. אפילו לאחר חידושם, צפויים תלמידי ביתו היי' להמשיך להסתמך על למידה מרחוק.
כשנה האחרונה אופפת את מע"רך הלמידה מרחוק תחושה של התי-מצה, שהתחלפה באחרונה במיאוס. מסקר שערך משרד החינוך עולה כי כשליש מהתלמידים לא משתתפים בלמידה מרחוק או משתתפים בה לעתים רחוקות.

פרופ' אינה בלאו, ראש המי-רכז לחקר חדשנות בטכנולוגיות למידה וראש התוכנית לתואר שני בטכנולוגיות למידה באוניברסיטה הפתוחה, ניסתה לפענח את הכש"לים העיקריים של הלמידה מרחוק. בקיץ, לאחר הסגר הראשון, ערכה בלאו עם ד"ר תמר שמיר-ענבל מהאוניברסיטה הפתוחה מחקר שכ"מסגרתו חולקו שאלונים עם שא"לות פתוחות למורות ומורים בדחי ישראל, שבהם תיארו את חוויותיהם מהלמידה מרחוק. ממצאי המחקר יוצגו גם בכנס צ"י"ס בנושא חד"שנות וטכנולוגיית למידה מרחוק בתקופת הקורונה, שיערך בש"בוע הבא באוניברסיטה הפתוחה.
המורות והמורים הזכירו קשיים רבים: "התקשיתי להיפתח לורי"כי הוראה חדשה, זה היה מעייף", אמר אחד מהם. "הצורך להשתמש במערכות ממוחשבות שלא ידעתי כלל על קיומן היה מלחיץ", אמר מורה אחר. "לא היה ברור מה צריך לעשות ואיך. נדרשתי ללמוד כלים טכנולוגיים בזמן לא נוח ובלחץ, כשהילדים שלי סכיני ואני מנסה

פרופ' אינה בלאו: "הדבר המינימלי הוא לגרום לתלמידים להגיב בזמן השיעור. כשהמורה עומד ומרצה, זאת לא למידה אפקטיבית – לא בכיתה ובטח לא בזום"